

ARTHUR NORDÉN.

Bronsstatyetten från Tåby.

Bronsstatyetten från Tåby.

En arkeologisk kuggfråga.

Av

ARTHUR NORDÉN.

en gråaktigt patinerade bronsstatyett, som här avbildas, anträffades någon gång vid mitten av 1800-talet "uti en gammal åkerjord vid hemmannen Tåby nära Tåby kyrka" i Östergötland och skänktes år 1862 av friherrinnan Fock, f. von Saltza, å Mem till den insamling för ett museum i Norrköping, som då pågick. Fyndomständigheterna och den första torftiga beskrivningen av pjäsen¹ föreligga i en notis i Norrköpings Tidningar den 20 dec. 1862. Det var denna notis, som föranledde en efterforskning av det lilla "belätet"; det anträffades tillsammans med en hel mängd övriga föremål från den bortglömda insamlingen i ett materialskåp i h. allm. läroverkets naturaliesamling i Norrköping.

¹ "Ett stycke så kalladt Beläte eller Afbild af Koppar, om 5 tums längd, utan armar och fötter" o. s. v. — — "en lemning från den mest allägsna forntid", vilken, om densamma "icke vittnade mot våra förfäder om helgon-, beläte- och afgudadyrkan, så förräder den dock en hos dem fordom varande och på nedersta trappsteget af all bildning stående ringa bildningsgrad."

Fig. 1. Br. 1/1.

Pjäsen återger en på intet sätt könsbetecknad mänsklig gestalt, hållen i en egendomlig blandform av stiliserad och naturalistisk stil. Dess längd är 11,5 cm, bredden över armarna 3,3 cm., över den smalaste delen av midjan 0,8 cm. Vänstra armen, som är något längre än den högra, bär på de yttre stympade delarna rätt betydliga skällor av (sannolikt) tenn, rester av en tidigare lödning. Denna måste ha företagits för länge sedan, då ärgen vuxit in över skällornas kanter och delvis täcker över tennet. Armarnas brottytor bära nu — åtminstone den vänstra — spår

av fil (fintandad), den högra armändan har dessutom botten av en ränna skönjbar, som går i riktning något snett bakåt mot kroppens längdriktning. Benen sakna knän och äro svagt böjda mitt på. Deras plana inre ytor skära sig med rätt skarpa vinklar mot den rundade yttersidan. Innersidorna bära tydliga spår efter en grovtandad fil, men då denna gjort färskare spår å vänstra benets yttersida, där ärgen är avlägsnad på en 2,3 cm. lång sträcka, och å högra benets baksida, kunna dessa filspår möjligen vara tillkomna långt senare. Den färskt bronsglänsande sträckan å vänstra benet förefaller härröra från ett försök att undersöka föremålets metall vid tiden för anträffandet. Filspåren på benens innersidor ha emellertid i botten vita ränder efter åkerleran, vadan de väl tillkommit innan pjäsen hamnade i åkern. En ytterst svag randning av patinan å figurens liv, från ryggen till bältet, är måhända också en antydning om att fil använts för figurens putsning vid själva fabrikationen.

Fig. 2.

En fläckvis bevarad, svartare beläggning över patinan å mössan-håret, nacken och halsen samt — blott stänkvis — å armarna, bröstet och ryggen (här framför allt under vänstra armen), antyder kanske, att figuren ursprungligen varit målad.

Härpå tyda även de oproportionerligt grovt utkarvade ögonen, vars djupa snittskårer synas enkom gjorda som behållare för någon ifyllning. Ögonbrynsbågar, ögonglobernas begränsning och iriskonturerna äro omsorgsfullt utarbetade; det hela torde vara svårförklarligt, om det ej får uppfattas såsom anstalter för ifyllning av något slag.

Denna omständighet måste antecknas såsom ett viktigt kriterium vid ett försök att datera den egenartade lilla pjäsen. Den samverkar med iakttagelsen av patinans gråa ton, av lödnings-tennet å armen, av de möjligen gamla filningsspåren till att flytta

pjäsen, trots dess barbariskt-primitiva typ, tämligen långt fram i tiden. Då varje analogi synes saknas i de museer, jag haft tillfälle genomse, och ej heller rådfrågad litteratur haft några bestämt vägledande hållpunkter att lämna, bjuder försiktigheten, att man sätter tidsmarginalen kring pjäsen mycket vid, om man skulle hänföra den till medeltiden. Tänkbart är t. ex. att den kan ha tjänstgjort som dekoration å någon ljuskrona,¹ såsom hållare i en ljusstake eller något dylikt.

Ville man äventyra sig ännu längre och försöka inplacera pjäsen i något visst skede av medeltiden, kunde ledning möjligen vinnas av några detaljer i dräkten: den korta, åtsittande livrocken — surcosium — med bältet eller brämet över höfterna påminner om modet vid övergången mellan 13- och 1400-talen. Även en annan detalj hänvisar till samma tid, under förutsättning att den får uppfattas på här antytt sätt. Det är koaffyren. Detaljbilden av huvudet fig. 2 visar hur denna är anordnad: en tämligen djup skåra avskiljer hår — eller mössa — från ansiktet, med en spetsig uppdragning över pannan, som därigenom blir ovanligt hög i mitten. Från pannan mot nacken bildar håret tre markerade valkar, med breda, grunt urgröpta mellanrum. Det är dessa valkar och fåror, som ger det förmodade håret en prägel av mössa. Men utgående från att det verkligen föreställer hårets koaffyr måste man antaga, att håret nedanför den över-skjutande randen föreställes vara avrakat. Intendenten frih. R. Cederström har gjort mig uppmärksam på denna tolkning av pjäsens huvud-utformning. I så fall skulle koaffyren återspegla det mod med rakning av hårets nedre partier, som är känt från 1400-talets tidigare del och som t. ex. återgives på den bekanta framställningen av den knäböjande Jösse Ericsson å en korstol i Västerås domkyrka.

Denna sammanställning göres under uttryckligt framhävande av, att statyettens allmänna karaktär är alldeles för ensamstående

¹ Tanken framkastad för förf. av doc. Andreas Lindblom, som gissningsvis nämnde 1500-talet såsom tänkbar tid för en dylik ljuskrona-dekor.

och alltför litet tidspräglad för att tillåta några mera övertygande slutsatser ännu så länge. Det är därför mera som en arkeologisk kuggfråga och som ett nota bene för framtida identifiering, som den här publiceras.
